

JOEEP

e-ISSN: 2651-5318

Journal Homepage: <http://dergipark.org.tr/joeeep>

Araştırma Makalesi • Research Article

Rusya'da Egemen Demokrasi Söylemine Hukuksal ve Siyasal Bir Bakış*

A Legal and Political Perspective on The Discourse of Sovereign Democracy in Russia

Çağrı Alagöz^{a, **}

^a Doktora Öğrencisi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku ABD, Beykoz, İstanbul /Türkiye
ORCID: 0000-0002-7976-9984

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 1 Ağustos 2023

Düzeltilme tarihi: 4 Ağustos 2023

Kabul tarihi: 25 Ağustos 2023

Anahtar Kelimeler:

Rusya
Egemenlik
Demokrasi
Anayasa
Avrasya

ARTICLE INFO

Article history:

Received: August 7, 2023

Received in revised form: August 4, 2023

Accepted: August 25, 2023

Keywords:

Russia
Sovereignty
Democracy
Constitution
Eurasia

ÖZ

Egemenlik ve demokrasi kavramları hukuk ve siyaset bilimi literatüründe bir çalışma içerisinde sıklıkla ve birçok şeyi açıklamada kullanılan kavramlardan olmuştur. Ancak bu kavramların bir öbek olarak birlikte kullanılması çok yaygın olmamıştır. Egemen demokrasi kavramı ilk kez 2006 yılında Rusya Federasyonu'nda çeşitli bürokratik görevlerde bulunmuş Vladislav Surkov tarafından dile getirilmiştir. Tabii ki bu söylemin tarihselliği kadar hukuki ve siyasi karşılığı da oldukça önem arz etmektedir. Nitekim "egemen demokrasi" kavramının neyi kapsadığı ve neyi açıklamada kullanıldığı bu çalışmanın araştırma sorularına yön vermeyi amaçlamaktadır. Özellikle Putin döneminde dış politikada yönünü Batı'ya değil Avrasya olarak tanımlanan, kökleri İmparatorluk ve Sovyetler coğrafyasına referans gösterilen bu bölgeye dönmüş olan Rusya'nın stratejisini egemen demokrasi söylemiyle nasıl meşru bir zemine oturtmaya çalıştığı bu çalışmanın konusu olarak ortaya konulacaktır. Bu çalışmada egemen demokrasi söyleminin Rusya tarihinde devlet merkezli sistemin kurumsallığı çerçevesinde nasıl bir politik düzlem inşası için kullanıldığının hukuk ve siyaset temelinde incelenmesi amaçlanmaktadır.

ABSTRACT

The concepts of sovereignty and democracy have been used frequently in the literature of law and political science to explain many things. However, the use of these concepts together as a phrase has not been very common. The concept of sovereign democracy was first mentioned in 2006 by Vladislav Surkov, who held various bureaucratic positions in the Russian Federation. Of course, the legal and political implications of this discourse are as important as its historicity. As a matter of fact, what the concept of "sovereign democracy" encompasses and what it is used to explain aims to guide the research questions of this study. Especially in the Putin era, Russia, which has turned its foreign policy direction not to the West but to Eurasia, a region defined as Eurasia and rooted in the geography of the Empire and the Soviets, will try to legitimize its strategy with the discourse of sovereign democracy. This study aims to examine on the basis of law and politics how the discourse of sovereign democracy is used to construct a political plane within the framework of the institutionalization of the state-centered system in Russian history.

1. Giriş

21. yy. ın ilk çeyreğinin sonuna yaklaşılana bu dönemde uluslararası hukuk, diplomasi ve küresel siyaset iklimi içinde Rusya Federasyonu'nun önemli küresel aktörlerden biri olduğu söylenebilir. Soğuk savaş döneminin sona ermesi ve SSCB'nin dağılmasıyla birlikte kurulan

Rusya'nın hangi politik çizgide varlığını sürdüreceği, bölgesel ve küresel güç olma yolunda atacağı adımlar, Batı ile ilişkiler gibi konularda ortaya konulacak tutum ve politikalar dünya siyaseti içinde kendisine önemli bir yer bulmuştur. Rusya'nın coğrafi konumu jeopolitik ve jeostratejik açıdan kendine özgü dinamikler ile var olmayı zorunlu kıldığı gibi, tarihsel misyon ve sorumlulukların

* Bu çalışma, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı "Demokrasi ve Hukuk İlişkisi Bağlamında Vatandaşlık: Rusya Örneği" başlıklı doktora tez çalışmasından türetilmiştir.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: calagoz@medipol.edu.tr

Atf/Cite as: Alagöz, Ç. (2023). Rusya'da Egemen Demokrasi Söylemine Hukuksal ve Siyasal Bir Bakış. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 8(2), 57-66.

This article is published under the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0) licence. Anyone may reproduce, distribute, translate and create derivative works of this article (for both commercial and non-commercial purposes), subject to full attribution to the original publication and authors.

devlet merkezli sistem inşası gibi ideolojik miraslar bırakması iç ve dış politikada uygulanan stratejileri anlama ve analiz etme noktasında da kilit rol oynamaktadır. Bu açıdan “egemen demokrasi” söyleminin bir siyasal iktidarın politik söyleminden çok daha fazlası olduğunun vurgulanması oldukça önemli olacaktır. Egemen demokrasi söylemi ile hem iç hem de dış politikada verilmek istenen mesajın, Kiev Knezliğinden imparatorluk Rusya’sına, Sovyetler Birliğinden federal Rusya’ya kadar uzanan yüklü tarihsel ve kurumsal devlet geleneği mirasının revizesi olduğu ifade edilmelidir. Bu çalışmada 2006 yılında Vladislav Surkov tarafından kamuoyuyla paylaşılan ama kökleri tarihsel atıflar içeren ve Rusya’nın yakın dönem stratejilerinin kaynağı olarak ifade edilebilecek egemen demokrasi söyleminin hukuksal ve siyasal boyutlarının kapsamı ortaya konacaktır. Egemen demokrasi söyleminin imparatorluk bakiyesinden Sovyet mirasına kadar farklı ideolojik söylemlerin 21. yy. terminolojisi ile revize edilmiş tarihsel/kurumsal kökleri literatür taraması, anayasal ve siyasal metinlerin aracılığıyla ortaya konulacaktır. Egemen demokrasi söylemi ile Rusya’nın politik hedefleri ve tutumları net olarak ortaya konulursa gerek bölgesel gerekse de küresel krizler ve siyasi gelişmeler daha net olarak anlaşılabilir.

Egemen demokrasi söylemi Rusya’nın dış politikada Batı’ya karşı tutumunun iç politikada demokrasi kavramı ile meşru bir zemine oturtulmasını ifade etmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak “Rusya neden Batı’ya karşı bir tutum içinde yer almaktadır?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu soruya verilecek cevaplar şu alt başlıklar altında toplanmıştır;

- (i). Coğrafi konumu
- (ii). Ortodoks inancın etkisi
- (iii). Bizans mirası
- (iv). Güvenlik endişeleri
- (v). Bölgesel güçten küresel güce geçiş

Daha sonra ise “egemen demokrasi bir demokrasi türü müdür?” sorusuna demokrasi teorileri ile bir cevap aranmıştır.

Son olarak da egemen demokrasi söyleminin meşru bir zemine oturtulması için hukuksal ve siyasal boyutları ortaya konularak, egemenlik ve demokrasi kavramlarının teorik birlikteliğinin 21. yy. Rus devlet stratejisi ile kurulan tarihsel bağları ön plana çıkartılmıştır. Bu noktada egemen demokrasi söyleminin hukuksal ve siyasal kapsamı için Rusya Federasyonu Anayasası’nın ilgili maddelerindeki atıflar incelenmiştir. Bir ülkenin anayasası ve anayasasına temel olan felsefe o ülkenin siyasi tarihi ve kültürünü de yansıtmaktadır. Rusya Federasyonu Anayasası’nın ilgili maddeleri için, Rusya Federasyonu Mevzuat resmi sitesi kaynak olarak kullanılmıştır (<http://www.pravo.gov.ru>).

2. Batı Karşısında Rusya’nın Dinamikleri

2.1. Coğrafi Konum

Her ne kadar Rusya’nın bulunduğu coğrafya çok geniş bir bölgeyi içinde barındırmış olsa da Rusya bir doğu toplumu olarak değerlendirilmektedir. Bu görüşü kültür, köken, kimlik ve çevre kapsamında desteklemek mümkündür. Devletin kurumsallaşması ve merkezileşmesi sürecinde gerek Türk-Moğol etkisi gerekse de Bizans etkisinde kalmış olması Rusya’yı bu sınırlar içinde tutmuştur. Bulunduğu coğrafyanın genişliği ve tarihsel birliktelikler günümüzde Avrasya olarak tanımlanan bir jeopolitik söylemi ortaya çıkartmıştır. Dugin’e göre Rusya Avrasya’nın merkezidir. Avrasya İmparatorluğu’nun odak noktasında olması gereken etnik yapı Rus kültürü ve tarihiyle harmanlanmış bir kimlik oluşturmaktadır. Ancak bu Rus kimliği, Rusya dışındaki toprakların ve kültürlerin Ruslaşmasına sebep olmamalıdır. Çünkü bu Ruslaşma, Avrasyacı yaklaşımın karşı çıktığı ve tarihte daha önce denenmiş ve başarısız olunmuş örnekleriyle ulus-devlet oluşumuna kadar gidebilir. Bu durum Dugin’in Avrasyacılık kuramının temel argümanlarından biri olan jeopolitik ve jeostratejik birlik ideallerine zarar verebilir. Ancak Dugin’in de savunduğu üzere, Avrasya İmparatorluğu’nun asıl kurucu unsuru olarak Ruslardan başka bir millet yer alırsa bu misyonun ve birlikteliğin zarar göreceği ve dolayısıyla da Batı’ya karşı oluşturulacak bir birliğin inşasının zarar göreceği iddiası önemli bir yer tutmaktadır (Dugin, 2010: 85-89). Rusya’da Avrasyacılık kuramına Rus komünistleri de katılmışlar ve Rus kimliğinin oluşması ve kurumsallaşmasında tarihsel bir misyonu bulunan kiliseye destek vermişlerdir. Rus komünistleri Avrasyacılık kuramı etrafında Rus milliyetçi bir karakterle harmanlanmıştır (Dağı, 2002: 131). Oysa milliyetçilikle taban tabana zıt bir ideolojiye sahip olan komünist hareketi ve partisi, toplumun dinamiklerinin tarihsel kökleri gereği gerektiğinde milliyetçi politikalara başvurmaktan da geri durmamıştır. Bu durumun en iyi örneklerini Sovyetler Birliği döneminde propaganda için Sergei Eisenstein’e çekirtilen sinema filmlerinde de görmekteyiz. Bolşevik devrimin hemen akabinde topluma yeni rejimin propagandasının yapılması için en etkili araç olan sinema kullanılmıştır. Dönemin en ünlü sinema kuramcısı ve yönetmeni Eisenstein’in filmlerinin başlangıcında Lenin’in sosyalist devrim üzerine söylediği sözler yer verilerek topluma sosyalist ideoloji ve proleter bilincin aşılması amaçlanmıştır. Sosyalist bir yönetimden yadrganmayacak bu propagandaya ek olarak Eisenstein’in özellikle Korkunç İvan ve Aleksandr Nevskiy filmleri ise milliyetçi ve tarihsel kökenlere yapılan atıflarla dolu mesajlar içermiştir. Dolayısıyla Rusya’da siyasal iktidarlar ideolojik olarak farklı politikalar benimsemiş olsa da Rus milliyetçiliği ve tarihsel köklere yapılan atıflara da sürekli ihtiyaç duyulmuştur.

2.2. Ortodoks İnancın Etkisi

Rusları diğer Avrupa ve Asya toplumlarından ayıran en

temel özellik şüphesiz Ortodoksluk etrafında şekillenen bir kültür ve kimlik oluşumudur. Kiev knezliğinden Rus İmparatorluğuna kadar olan dönemde yönetimde olan Rurik hanedanlığının kurucusu Rurik'in torunu Vladimir tarafından 10.yy. ın sonlarına doğru Hıristiyan inancının kabulüyle birlikte inanç konusu daha da belirginleşmeye başlamıştır (The Russian Primary Chronicle, 1953: 113). Hıristiyan inancının Bizans tarafından öğrenilmesi ve kurulan yakın akrabalık ilişkileri Rusların mezhepsel olarak Ortodoksluğun etkisi altında kalmalarını sağlamıştır. Hıristiyan inancının bu bölgede daha hızlı yayılmasını sağlamak için kilise dilinin Slavcaya çevrilmesi ve Kiril alfabesi adında yeni bir alfabe icat edilerek kutsal metinlerin tercümelemlerinin yapılması ile kendine özgü dinamikler oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde kilisenin yönetimde de ağırlığının artması uygulanan politikaların Ortodoksluk temelinde ilerlemesini de sağlamıştır (Riasanovsky, Steinberg, 2016: 32).

Ortodoksluğun Katolik inançtan ayrışması ise çok daha öncelerde gerçekleşmiştir. 4. ve 5. yy. larda Hazreti İsa'nın tanrısallığı üzerine başlayan tartışmalarda Doğu Romalı Ortodokslar ve Batı Romalı Katolikler keskin görüş ayrılıklarından dolayı kiliselerini ayırmışlardır. 11. yy. a gelindiğinde ise Roma ve Konstantinapolis Patrikliği birbirlerini aforoz etmişlerdir. Katolik kilisesinin dili Latince, Ortodoks kilisesinin dili ise Slavca olarak devam etmiştir (Topsakal, 2009: 30). Bu ayrımlar inanç yönünden olduğu kadar kültür ve kimlik ve siyaset açısından da farklı ayrışmaları beraberinde getirmiştir.

Bugünün Rusya'sını anlamak için Rusya tarihini ve kültürünü bilmek gereklidir. Batı'ya karşı politik bir duruş sergileyen Rusya'yı Ortodoksluk üzerinden açıklamak elbette ki yeterli olmayacaktır ancak Ortodoksluğun şekillendirdiği bir kültür ve kimlik üzerinden çıkarımlar yapılabilir.

2.3. Bizans Mirası

Ortodoksluğun Rus kimliği ve kültürünü şekillendirmesinde kuşkusuz Bizans İmparatorluğunun etkisi büyüktür. Zira Ruslar Ortodoksluğu Bizans aracılığıyla öğrenmişlerdir. Slav kökleri ve aynı dine mensubiyet tarihsel açıdan güçlü bağlar anlamına da gelmiştir. Bizans İmparatorluğunun tarih sahnesinden silinmesiyle birlikte Slav ve Ortodoks halkların liderliği de doğal olarak Ruslara kalmıştır. Hıristiyan inancındaki kutsal üçlemeye yapılan atıf gereğince de ikinci Roma Konstantinapolis'ten sonra üçüncü Roma Moskova olacaktır görüşü, bu liderliğin meşruiyet zemini olmuştur (Stremoukhoff, 1953: 99). Bu tarihi ve kültürel mirasın tekrar yaşatılması ve yıkılmayacak imparatorluğun temelleri Ruslar tarafından gerçekleştirilmesi inancı egemen olmuştur. Konstantinapolis'in bir gün Ruslar tarafından geri alınacağı inancıyla birlikte Rus devlet geleneğinin yayılmacılık kökleri de bu dönemle birlikte atılmış denilebilir. Rus şairlerinden Tyutçev'in şu cümlesi Rusların Bizans İmparatorluğuna Ortodoksluk üzerinden bağlarını ifade etmesi açısından önemli olacaktır: "*Moskova*

Petro'nun şehri, İstanbul Konstantin'in şehri, işte Rus İmparatorluğu'nun iki başkenti." (Kohn, 1983: 140).

Bizans'ın yıkılmasının üzerinden yaklaşık bir asır sonra Kazan Hanlığının ele geçirilmesi yaşanan bu trajediye verilmiş bir cevap olarak da yorumlanabilir. 1552 yılında Rus toprakları bünyesinde artık Rus ve Ortodoks olmayan yeni halkların dahil edilmesi süreci başlamış oluyordu. Kazan işgali sırasında Ruslara karşı büyük bir direnç gösteren din adamı Kul Şerif'in adını taşıyan ve şehrin sembolü olan Kul Şerif Camii'nin yıkılmasıyla birlikte, caminin taşlarıyla Kazan'ın ele geçirilmesi anısına IV. İvan tarafından Moskova Kızıl Meydan'a Aziz Vasili Katedrali yapılmıştır (Pilyavskiy, 1960: 6). Verilen bu mesaj Ortodoks merkezli bir imparatorluğun yayılmacı politikalarının başlangıcına işaret olarak yorumlanabilir.

2.4. Güvenlik Endişeleri

Rus yayılmacılığının başlangıcıyla birlikte hem ülke sınırları büyümüş hem de halkın homojen yapısı değişmiştir. Artık Slav-Ortodoks bir nüfus bileşeninden çok etnili ve çeşitli dinlere mensup bir toplum yapısına doğru dönüşüm başlamıştır. Bulunulan coğrafyada yayılmacı politikalarla genişlemek aynı zamanda Türk-Moğol devletleriyle mücadeleyi de zorunlu kılmıştır. Knezlikten imparatorluk dönemine kadar müstakil bir devlet olarak varlık gösteremeyen Ruslar, Bizans mirası ve Slav-Ortodoks liderliği ile birlikte yayılmacı politikaları da kolaylıkla uygulama imkânı bulmuştur. Knezlikten imparatorluğa doğru gerçekleşen dönüşüm toplum yapısını çeşitlendirdiği gibi ülke sınırlarını da doğal sınırlarının ötesine taşımıştır. Artık Slav-Ortodoks halkların coğrafyasından Türk-Müslüman halkların coğrafyasına doğru bir yayılma süreci başlamıştır. İmparatorluk bünyesine katılan bu halklara karşı merkezîyetçi Ruslaştırma ve Ortodokslaştırma politikaları uygulanmış, ülkenin kara sınırlarını ise deniz sınırlarına kadar indirme politikaları uygulamaya geçmiştir. Rusların sıcak denizlere inme politikası olarak bilinen durum bundan ibarettir. Ruslar sınırlarını Karadeniz kıyılarına kadar genişletebilirlerse güney sınırlarından gelebilecek olası tehdit potansiyellerine karşı önlem almanın daha kolay olacağını hedeflemişlerdir. Nitekim, Odessa limanı, Kırım yarımadası ve Kerç boğazında kurulacak bir Rus hakimiyeti Karadeniz'in mutlak hakimiyetinin Ruslarda olacağı anlamına gelmektedir. Rusya bu amacını günümüzde halen tamamiyle gerçekleştirebilmiş değildir. Karadeniz'de halen süregelen güç mücadelesinin asıl gayesi de budur.

Knezlik döneminde Moğol boyunduruğunda müstakil bir devlet olamadan yaşamını sürdüren Ruslar, bir başka trajediyi de Bizans'ın yıkılmasıyla yaşamışlardır. Çarlık Rusya'nın yıkılması, daha sonra Sovyetler Birliği'nin iki kutuplu dünya siyasetinde bıraktığı iz ve sonrasında dağılması da bu fobiyi sürekli canlı tutmuştur. O sebepledir ki, Ruslarda sürekli ele geçirilme, yok edilme, parçalanma fobileri hafızalarda hep taze tutulmuştur. Egemen demokrasi kavramının çıkış noktasında ve söylemlerde bu atıflar

sıklıkla görülmektedir.

Güvenlik endişeleri Rusları hep bir birlik olma seçeneğine itmiştir. Bu birlik fikri ister istemez milliyetçilik etrafında şekillenmiştir. Dolayısıyla çok etnili ve çeşitli dinlere mensup toplum yapısı içinde Ruslar için milliyetçilik ön plana çıkacaksa bu Slav-Ortodoks kökenlere yapılacak bir atfla olmalıdır. Dolayısıyla Rus milliyetçiliğinin iç ve dış politikada siyaseti de etkilemesi kaçınılmazdır. Bu çerçevede imparatorluk Rusya'sından günümüze Slav birliği, Sovyetler birliği, Avrasya birliği gibi birlik teorileri ile karşılaşılmaktadır.

Buna göre, Rus kimliği bilinci ve kültürü Büyük Petro öncesinde var olan bir değerdir ancak Petro bu değerleri yüzünü Batıya dönmesi sebebiyle askıya almıştır. (Kurat, 2010: 332-333). Bu değer, Slav-Ortodoks kimliği Rus yayılmacılığı yönünde sürdürülmelidir. Doğal olarak bu gidişat zamanla Panslavist görüşü ortaya çıkartmış, Batıya karşı muhafazakâr bir tutum ile Rus benliği ön plana getirilmiştir (Kaya, İşyar, 2009: 29-30).

Ünlü Rus şairlerinden ve Slav birliğinin savunucularından Puşkin, Rusların Batıya karşı duruşunu şöyle ifade etmektedir: *“Batının liberalistleri dikkatli olun! Rusya bütün düşmanlarını ezecektir! Kim düşmanı olursa olsun, kaderi değişmeyecektir. Finlandiya'nın buzlu kıyılarından, Colchide'in yakan sıcağına kadar onun savaşçıları harp etmeye hazırdırlar. Ruslar Slavların annesidir yahut daha mükemmel bir ifade ile bütün Slav nehirlerinin döküldüğü okyanustur.”* (Kohn, 1983: 120).

20. yy. ile birlikte yönünü Batıya dönenlerin temsil ettiği Atlantikçi görüş ve yönünü İmparatorluk ve Sovyet coğrafyasına dönmesi gerektiğini ve yakın çevre diplomasisini savunan Avrasyacı görüş 19.yy. da Batıcılar ve Slavofil görüşün devamı niteliğinde görüşler olarak yer bulmaktadırlar.

2.5. Bölgesel Güçten Küresel Güce Geçiş

Büyük güç sendromu olarak adlandırılacak bu uzun süreçte imparatorluğun inşası ve devlet merkezli sistemin kurumsallaşmasıyla bölgesine sığmayan Rusya yayılmacılık politikalarına hız vererek bölgesinde ve dünyada bir güç merkezi olma yoluna girmiştir. Büyük Petro dönemiyle daha da hızlanan bu süreç 20. yy. ın başlarında sekteye uğrasa da Sovyetler döneminde tekrar ivme kazanmıştır. Sosyalist zeminde olmasına karşın devletin güçlendiği ve Batı'yla rekabet edebilir düzeyde olduğu bir yapı oluşturulmuştur. Devletin ideolojisi değişse de bu politika, dönemin farklı terminolojileri ile yeniden uygulama alanı bulmuştur. 1917 Ekim Devriminde bu emperyalist yayılmacı politikalara taban tabana zıt olan sosyalist yönetim dahi küresel bir güç olmaktan geri duramamıştır. Sovyetler Birliğinin dağılması sosyalizmin bir mağlubiyeti ve Batı kapitalizminin küresel siyasetteki gücü pekişmiş olsa da Rusya Federasyonu'nun kurulması ve özellikle 2000'lerden itibaren Putin iktidarının Batıyla tekrar rekabet edebilecek politikaları yürürlüğe girmesi sürecin gidişatını değiştirmiştir. Putin'in ilk

döneminden itibaren dış politikadaki mimarlarından olan Aleksandr Dugin'in Avrasyacı yaklaşımı bölgesel güç ve ilişkileri kontrol altına almadan küresel bir güce erişmenin mümkün olamayacağı stratejisi üzerine yeni bir düzlemde yakın çevre politikası oluşturmuştur. Dugin'e göre Rusya ne Avrupa ne Asya devleti değildir. Avrasya olarak adlandırılan geniş coğrafyanın tam merkezindedir (Dugin, 2010: 48)

30 Aralık 1999 tarihinde Putin'in yaptığı ulusa sesleniş “Milenyumun Eşiğinde Rusya” başlıklı konuşmasında, Sovyetlerin dağılmasına sebep olan ekonomik, sosyal ve siyasi sebepleri sıralarken, bunların nasıl telafi edileceği ve nasıl rekabetçi bir politika oluşturmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Rusya'da resmi ideolojinin restorasyonuna karşı çıktığını belirten Putin, yapılan reformların etkisizliğini sivil katılımın rıza ile gerçekleşmemesinden kaynaklandığını, temel siyasi haklar ve bireysel özgürlükler etrafında demokratik bir düzen inşasının gerekliliğinden bahsetmektedir. Hukukun üstünlüğü, kişisel ve siyasi özgürlüğü öncelerken totaliter yapılardan sıyrılmak gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bütün bunlarla birlikte halkın devletin gücünün zayıfladığından duyduğu memnuniyetsizliği de onarıcı politikaların belirlenmesi gerekliliği ile ifade etmektedir (https://www.ng.ru/politics/1999-12-30/4_millennium.html). Batı'nın tökezleyecek bir Rusya'yı yok edecek fırsatları beklediğini ifade ederek aslında egemenlik ve demokrasi arasındaki dengede bir birliktelik ifade eder. Bu durum devletin kayıtsız egemenliğini demokratik reformlar ile bütünleştirme meselesi olarak ortaya konmaktadır.

3. Demokrasi Teorileri Çerçevesinde Egemen Demokrasi Söylemine Bir Bakış

Bodin'e göre egemenlik, mutlaklık, süreklilik ve bölünemezlik ve devredilemezlik özelliklerini taşır. Egemenlik tek bir kişinin iktidarını içeriyorsa monarşi, azınlığın iktidarını içeriyorsa aristokrasi, halkın iktidarını içeriyorsa da demokrasidir. Egemenliğe en uygun olan yönetim şekli ise monarşidir. Devlet, kralın otoritesinde vücut bulduğu için egemenlik ve kral birbiri içine geçmiş kavramlara dönüşmektedir. Kralın kamusal ve özel kişiliği çerçevesinde “Kralın iki bedeni” kavramı da bu noktada ortaya çıkmaktadır (Bodin, 1992: 42). Bodin'e göre egemenlik, yurttaşlar ve uyrukların üstünde yasayla kısıtlanamayan en üstün ve sürekli iktidardır. Çünkü yasaların kaynağı egemenin kendisi yani monarktır. Yasalar egemenin buyruğudur (Bodin, 1955: 8). Her yurttaş, egemen tarafından özgürlüğünün sınırlandırılması sebebiyle yurttaşdır. Yani egemen ile olan ilişkisi ve bağımlılığı dolayısıyla yurttaşlık kavramı anlam kazanır. Dolayısıyla bireyi yurttaş yapan husus, onun hak ve özgürlüklere sahip olması değil, egemenle olan bağıdır (Heater, 2007: 93-94). Egemen demokrasi söyleminde demokrasiyi niteleyen egemenlik kavramını Bodin'in kuramı üzerinden açıklamak Rusya örneği için daha uygun düşmektedir. Çünkü bu söylemin arka planındaki egemenlik kavramı bireyi devletin karşısında bir özne olmaktan çok bir araç olarak görmekte

ve devletin mutlak gücünü sağlamlaştıracak bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Aristo'ya göre yönetim biçimleri arasında bir azınlığın yönetimi olan aristokrasi ve tek kişinin yönetimi olan monarşinin alternatifi olarak ve aslında en kötü yönetim biçimi olarak demokrasi gelir. Demokrasiyle kastedilen ise çoğunluğun yönetimi olarak anlaşılabilir. Ancak çoğunluk denildiğinde halkın çoğunluğu değil, seçme hakkına sahip olan çoğunluk anlaşılmalıdır (Yayla, 2015: 144). Aristo'ya göre demokrasinin en temel şartı özgürlüktür. Herkesin dilediği gibi yaşayabilmesi için de ya kimse tarafından yönetilmemek ya da sırayla yönetilmek esasları uygulanmalıdır. Bu durumu "her bireyi herkesin ve her bireyin herkesi yönetmesi" olarak formüle etmiştir (Aristoteles, 1975: 180). Antik Yunan'da demokrasinin "doğrudan" icra edilen bir yönetim biçimi olmasıyla özdeşleşmesinden sonra, uzun bir süre doğrudan demokrasinin olanaksızlığı sebebiyle demokrasi rafa kaldırılan bir yönetim biçimi olmuştur. Ancak monarşilerin sınırlandırılması ve bireyin temel hak ve özgürlüklerine ilişkin taleplerine yönelik düşüncelerle birlikte demokrasi için temsil kurumu ön plana çıkmıştır.

Atina demokrasisi, yoksul çoğunluk ile zengin azınlık arasında hep bir gerilime sebep olmuştur. Kent devletlerinin yıkılması ve imparatorluklar döneminin başlamasıyla birlikte halk olarak tanımlanan kitlenin tek bir çıkar grubu olmayacağından hareketle, imparator, soylular ve halk arasındaki ilişkiyi dengelemek üzere monarşik, aristokratik ve demokratik öğeler barındıran bir yapı olarak res publica (cumhuriyet) ortaya çıkmıştır (Uygun, 2017: 119). Thomas Aquinas'ın da belirtmiş olduğu gibi, "kötü rejim ne zaman ki çoğunluk tarafından gerçekleştirilirse demokrasi olarak adlandırılır." görüşünün de etkisiyle demokrasi eleştirileri neticesinde Roma'da cumhuriyet fikri ön plana çıkmıştır (Sartori, 2014: 351). Roma'dan sonra İngiliz yönetimi, kral, lordlar kamarası ve avam kamarasıyla birlikte cumhuriyet düşüncesinin en bilinen örneklerinden olmuştur. O dönemlerde cumhuriyetler monarşileri temsil eden bir kavram olarak bilinirken, günümüzde ise monarşileri yıkarak demokratik kurumların yer aldığı rejimler olarak anılmaktadır (Uygun, 2017: 120).

15. yy. dan sonra Avrupa'da yaşanan toplumsal, ekonomik ve kültürel değişimler modern demokrasinin ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Coğrafi keşifler sonrasında burjuvazinin oluşması ve kapitalizmle birlikte demokrasilerin geniş coğrafyalara yayılmasının önü açılmıştır. Avrupa'da krallıklar karşısında burjuvazinin de güçlenmesi ister istemez bir iktidar mücadelesini de beraberinde getirmiştir. Nitekim 1688'de İngiltere'de kabul edilen "Bill of Rights" ile kralın otoritesinin anayasal sınırını ortaya konmuş ve parlamentonun bir güç olarak tanınması gerçekleşmiştir. Bir nevi mutlak monarşi, anayasal monarşiye dönüşmüştür. Bu gelişmeler ışığında İngiliz sisteminin demokrasiye doğru geçişi hızlanmıştır. 1789'da ise Fransa'da "eşit yurttaşlık" talebiyle aristokratların ayrıcalıklarının kaldırılmasını ve herkesin

eşitliğini esas alan "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi" kabul edilmiştir (Beriş, 2021: 33-35). Bu gelişmelerden hareketle Avrupa'da başlayan ve daha sonra Amerika'da devam eden iktidar mücadeleleri neticesinde demokrasinin yeniden uygulanabilirliği tartışmaya açılmış, bir dönüşüm süreci başlamıştır. Bu dönüşüm kapsamında modern demokrasiyi etkileyen en önemli etken kuşkusuz demokraside temsil kurumunun ortaya çıkması olmuştur.

Monarşilerin sınırlandırılması ve bireyin temel hak ve hürriyetlerine yönelik talepler neticesinde ortaya çıkan gelişmeler, demokratik temsil kurumunu ya da bir başka deyişle temsili demokrasiyi ortaya çıkartmıştır. Bu çerçevede modern demokrasiyi biçimlendiren etkenlerin başında kuvvetler ayrılığı prensibi gelir. Montesquieu'ya göre özgürlükçü bir düzen için iktidarın kötüye kullanılmaması gereklidir. Bunun için de iktidarların sınırlandırılmaları esastır (Montesquieu, 2014: 169). Yani iktidar, tek bir bütün olarak değil de onu oluşturan kuvvetler nazarında bir ayırmda vücut bulursa o zaman gücün kötüye kullanılması engellenir ve sınırlandırılır. Yasama, yürütme ve yargı kuvvetleri tek bir kişi ya da kurumda bulunmazsa o demokraside fren-denge mekanizmaları da çalışır. Temsili demokrasiyle birlikte demokrasi kavramında da bir dönüşüm gerçekleşmiş olmaktadır. Antik Yunan demokrasisi doğrudan ve yurttaşların tamamının katılımıyla devredilemeyen yetki ve sorumluluklar içeren bir demokrasi anlayışı öncelerken, temsili demokrasi toplumların nüfusunun artmasıyla birlikte yönetilebilir bir demokrasi anlayışı çerçevesinde temsil mekanizmasının çalıştırıldığı bir demokrasi anlayışını ortaya koymaktadır. Doğrudan demokrasi ile yurttaşların tek uğraşı politika ve yönetime katılmadan ibaret iken, temsili demokrasi de yurttaşların sosyal birer varlık olmalarının yanında politika ile uğraş içinde olmaları bir tercihe tabi tutulmaktadır. Kimi yurttaşlar doğrudan politika süreçleri içinde olmaktadır kimi yurttaşlar pasif olarak, yani oy verme ve denetleme görevlerini kullanmak üzere temsilcilerini politika süreçlerinde görevlendirmektedir. Bireyin bu noktadaki sosyalleşebilme özgürlüğü ve dilediğinde politik süreçlere katılım özgürlüğü demokrasinin liberal bir dönüşüm içinde olmasını da beraberinde getirmiştir.

Demokrasinin temelinde eşitlik değil, özgürlük anlayışı vardır. Pek tabi ki eşitlik demokrasiyi daha değerli kılan bir unsurdur, ancak ikincil bir role sahiptir. Çünkü demokrasinin öznesi olan birey önce özgür olmalıdır. Bu iradi özelliğinden dolayı demokrasi özgün bir kavrama dönüşmüştür. Özgürlük noktasında her birey eşit olursa ve bu durum güvence altına alınırsa demokrasi bir anlam ifade edebilecektir (Kelsen, 2019: 85).

Modern demokrasilerin ortaya çıkış sürecinde liberalizmin etkisi de kuşkusuz oldukça önemlidir. Liberalizme göre, eşit ve özgür doğan insanların dokunulamayacak olan doğal hakları, devletin ortaya çıkmasından önce de var olduğundan, devlet tarafından kısıtlanamaz. Devletin varlık sebebi de bu hakların korunması ve güvence altına alınmasından kaynaklı bir sözleşmeye dayandığı için,

sınırlarının dışına çıkmaması gerekir. Bu noktada modern demokrasiler liberalizmin siyasal iktidarın sınırlandırılması için ortaya koymuş olduğu temel prensipler üzerine ilerleme kaydetmiştir.

Sartori'ye göre, “liberalizm daha çok siyasal esaret, bireysel girişim ve devletin biçimi ile ilgilidir. Demokrasi ise özellikle refah, eşitlik ve sosyal birliğe karşı duyarlıdır.” (Sartori, 2014: 467). Bu noktadan hareketle demokrasiyi, liberalizm içindeki demokrasi ve liberalizmden sıyrılmış demokrasi şeklinde ikili ayrıma tabi tutmak yerinde olacaktır. Sartori, liberalizm ve demokrasi arasındaki ilişkiyi açıklarken, demokrasinin liberalizmin yerini almadığını, onunla bütünleşip, tamamladığını belirtir. Demokratik devlet demek liberal-anayasal devlet demektir. Devletin liberalizmden arındırılıp daha fazla demokratikleşme söylemine girmesiyle artık anayasal güvenceler sağlamayan yönetimleri doğurmuştur ki bunların da demokratikleştğini söylemek epey zordur. Liberal demokrasinin prensibi özgürlük yoluyla eşitliğin sağlanmasıdır, eşitlik yoluyla özgürlüğün getirilmesi değildir. Bu durum tıpkı tuğladan ev yapmaya benzer. Tuğla olmadan evin yapılması mümkün değildir. Liberalizmin özgürlüğü ve demokrasinin eşitliği arasındaki ilişki de buna benzemektedir (Sartori, 2014: 469-470).

Daha önce de belirtildiği üzere modern demokrasiler kuvvetler ayrılığı prensibi doğrultusunda demokratik özelliğine kavuşmuştur. Yasama, yürütme ve yargının birbirinden ayrı olarak kendi görev alanlarının dışına taşmadan varlıklarını sürdürmeleri esastır. Bunu sağlamanın yolu da hukuktur. Modern demokrasilerin liberal unsurlarının varlığını sürdürmeleri hukukun üstünlüğüyle gerçekleşebilir. Tabi burada hukuk devleti ile kanun devleti ayrımının yapılmasında fayda vardır. Çünkü kanuni olan her şey hukuki olmayabilir. Hukuk elbette kanunlara uymayı önceler, ancak kanunların da temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı nitelikte olmaması gerekir. Bu sebeptendir ki bir anayasanın temel hak ve hürriyetleri güvence altına alması beraberinde diğer normların da hukuk nezaretinde ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Liberalizmden sıyrılmış demokrasilere illiberal demokrasiler denilmektedir. İlliberal demokrasi kavramı ilk olarak 1997'de Foreign Affairs dergisinde Fareed Zakaria'nın “İlliberal Demokrasinin Yükselişi” başlıklı makalesinde yer almıştır. İlliberal demokrasilerde çok partili hayat, iktidarın seçimle işbaşına gelmesi ve düzenli seçimler gibi demokratik aygıtlar olmasına rağmen, iktidarın seçimle değişmesinin zorluğu, seçim sonuçlarının kabul edilebilirliği ve seçim güvenliği gibi hususlarda beliren ciddi sorunlar nedeniyle göstermelik bir demokrasi söz konusudur (Zakaria, 1997: 22). Dolayısıyla illiberal demokrasilerde anayasal sınırlar belli belirsizdir ve temel hak ve hürriyetler rahatlıkla askıya alınabilir. Yarışmacı seçimlerin gerçekleşmesi ve basın özgürlüğü de diğer tartışmalı hususlardır. Göstermelik ve sonucu değiştirmeyecek şekilde seçimlerin yapıyor olmasından dolayı bu tip yönetimler, seçimli otoriteryanizm ya da

rekabetçi otoriteryanizm olarak da adlandırılır (Yayla, 2015: 151-152). Juan J. Linz'e göre otoriter rejim, “Sınırlı, fakat sorumlu olmayan bir siyasal plüralizme yer veren; işlenmiş ve yol gösterici ideolojiye değil, kendine özgü zihniyetlere sahip olan; gelişimlerinin bazı aşamaları dışında, yaygın ve yoğun bir siyasal mobilizasyon yaratmayan; bir liderin veya bazen küçük bir grubun, biçimsel yönden iyi belirlenmemiş fakat fiiliyatta oldukça tahmin edilebilir sınırlar içinde iktidarı kullandıkları siyasal sistemler” olarak tanımlanmıştır (Linz, 1984: 130).

Zakaria'ya göre Rusya ve Çin dünyada liberal olmayan iki büyük güçtür. Rusya, sosyalist deneyimden sonra, batılı tarzda bir liberal demokrasi yaratma beklentisiyle adil ve serbest seçimlere gitmiştir. Batılı bir kapitalist sistem yaratma beklentisiyle bir dizi ekonomik reform başlatılsa da bunda başarılı olduğu söylenemez (Zakaria, 2014: 93). 1993 Anayasası Rusya'da beklenen reformların aksine zayıf parlamento, bağımlı yargı ve denetim dışı bir devlet başkanı meydana getirmiştir (Zakaria, 2014: 95). Levitsky ve Way, Sovyet bloğunun çözülmesiyle birlikte Rusya'daki rejimin rekabetçi bir sistemi benimsemekle birlikte, seçim süreçlerinde hile ve manipülasyonlar, basın özgürlüğü ihlalleri, sivil toplumların etkisizliği, yarışmacı-adil seçimlerin gerçekleştirilememesi gibi eksiklikler nedeniyle rekabetçi otoriter bir rejim sınıflandırmasına uygun olduğunu iddia etmektedirler (Levitsky, Way, 2010: 3).

Her ne kadar Rusya'daki demokratik yapı incelemesi yapıldığında ortaya çıkan durum illiberal demokrasilerin en gösterişli örneği olabileceğini ortaya koyarken, Rusya tarafının da kendi demokrasisini ifade ettiği ve bunu ülkenin tarihsel gerçekliğiyle ve devlet merkezli sistemiyle bağdaştırdığı bir demokrasi tanımı da bulunmaktadır. Rusya'nın yakın döneminde ortaya çıkan egemen demokrasi kavramının referans noktaları knezlikten imparatorluğa, sosyalist dönemden günümüzdeki yapıya kadar uzanan geniş bir kültür ve tarihsellik üzerine kurulmuş argümanları baz almaktadır. Egemen demokrasi iddiası belki demokrasi kuramlarına bir katkı sunmayacak olsa da Rusya'nın yüzyıllardır sürdürdüğü devlet merkezli politikaları anlama noktasında birtakım ipuçları sunacaktır.

Egemen demokrasi, küreselleşmeyle birlikte Rusya'da egemenlik kavramını ön plana çıkartmak ve egemenin bizatihi Rus halkı olduğu vurgusuyla ifade edilen bir söylemdir. Rusya Federasyonu devlet başkanı Vladimir Putin döneminde gündeme gelen bu argümanla birlikte (Bozaslan, 2020: 3-4), aslında yüzyıllardır Batı'yla olan zıtlıklar sayesinde oluşan devlet merkezli sistemin Rusya'nın uluslararası tehdit ve tehlike odaklı güvenlik politikalarının bir yansıması halinin demokrasi kavramıyla yan yana gelmesinden ibarettir. Rusya devlet başkanının yardımcısı sıfatıyla 2006 yılında egemen demokrasi iddiasını ortaya atan Vladislav Surkov, her şeyin Batı'dan kaynaklandığı ve her şeyin Batı örnek alınarak dizayn edilmesi düşüncesine karşı çıkarak ortaya koymuştur (<https://www.kommersant.ru/doc/686274>). Nitekim Putin, iktidara geldiğinde demokratik reformları gerçekleştirirken

Rusya'nın kendine has siyasi yapısı ve geleneği ile çatışmadan yürütüleceğini ifade etmesiyle egemen demokrasi iddiasına bir atf yapmış oluyordu (Bozaslan, 2020: 15).

Egemen demokrasi söylemi, egemenlik, güvenlik ve ekonomi alanlarında tam bağımsızlık ve güçlü bir altyapı vadetmektedir. Eğer bu söylem demokratik bir içeriğe sahip olacaksa “demos” yani halkın da denklemde yer alması gereklidir. Dolayısıyla iç ve dış politikada Rusya'nın çıkarlarına müdahalelerin bertaraf edilmesi noktasında halk, iktidarın alçağı önlemlere ve sıkı tedbirlere itiraz etmemeli ve hatta bu durumu desteklemelidir. Yani bu söylem, yüzyıllardır süregelen güvenlik endişeleri karşısında tam yetkili bir iktidarın politikalarını meşru bir zeminde sunma yöntemidir. Halkın egemenliği devletin egemenliği ile mümkündür ve dolayısıyla devletin varlığını sürdürmesi ve güçlenmesi için halk gerektiğinde kendi haklarından feragat etmelidir, düşüncesi egemen demokrasi söyleminin alt metnini oluşturmaktadır. Dolayısıyla egemen demokrasi söylemi gerçek manada bir demokratik düzen vadetmese de Putin'in iktidarını sürdürmesi noktasında güçlü bir katkı olarak yorumlanabilir. Putin egemen demokrasi söylemini açıkça zikretmese de 2005 yılında Rusya Federal Meclisinde yaptığı konuşmasında iktidarının temel ideolojisi olan bu söylemin temellerini ifade etmiştir (<https://eng.globalaffairs.ru/articles/real-sovereignty-and-sovereign-democracy/>).

4. Egemen Demokrasi Söyleminin Hukuksal ve Siyasal Kapsamı

SSCB'nin 1991 sonunda dağılmasıyla birlikte, birlik içindeki cumhuriyetler teker teker bağımsızlıklarını ilan etmiş ve imzalanan Bağımsız Devletler Topluluğu anlaşmasıyla birlikte müstakil devletlerin kurulma aşaması gerçekleşmiştir. Bu süreçten sonra sosyalist blok çökmüş ve bir demokratikleşme süreci başlamıştır. Rusya da SSCB içindeki en büyük ve kurucu cumhuriyet olarak federatif bir yönetim oluşturarak Rusya Federasyonu ismiyle dünya siyasetindeki yerini almıştır. Tabii Rusya, yeni kurulan bir devlet olmasıyla birlikte yüzyıllık devlet geleneği ve kurumsal mirası da koruyarak bu süreçten hızlıca sıyrılmayı başarmıştır. Tarihten çıkartılan dersler ve Rus devlet geleneğinin Batı karşısında konumlanışı etrafında egemen demokrasi söylemi hukuksal ve siyasal olarak da kendisine kolayca yer bulabilmiştir.

Egemen demokrasi söyleminin hukuksal ve siyasal kapsamı için öncelikle anayasal düzenlemelere bakmak yerinde olacaktır. Çünkü bir ülkenin anayasaları ve anayasalarının felsefesini içeren başlangıç hükümleri o ülkenin siyasi kültürü ve mirası üzerine birçok bilgi vermektedir. Rusya Federasyonu Anayasası, başlangıç hükümlerinde “Biz, topraklarında ortak bir kaderle birleşmiş, Rusya Federasyonu'nun çok uluslu halkları...” hitabıyla başlamaktadır. Başlangıçtaki bu hitapla İmparatorluk Rusya'sından Sovyetlere ve oradan da günümüze yönelik süre gelen tarihsel bir atf yer almaktadır. İmparatorluk

bakiyesi olarak çok ulusluluk kaderiyle yaşamak zorunda kalan Rusya'da farklı etnik, dini ve kültürel toplulukların “Rus” kimliği ile sentezini tarihsel bir miras olarak günümüze ulaşması vurgulanmaktadır.

Anayasa madde-67-1/1 hükmüne göre, “*Rusya Federasyonu, SSCB topraklarının yasal halefi olmakla birlikte, SSCB'nin uluslararası örgütlere ve organlara üyeliğinin, uluslararası anlaşmalara katılımının ve aynı zamanda bölge dışındaki uluslararası anlaşmalar konusunda da SSCB'nin yasal halefidir.*” ve madde-67-1/2 hükmüne göre, “*Bin yıllık tarihle birleşen Rusya Federasyonu, Tanrıya olan inanç ve ideallerini bizlere ulaştıran atalarının anısını koruyarak, Rus devletinin gelişimindeki sürekliliği ve tarihsel olarak kurulan devlet birliğini kabul eder.*” ibareleri yer almaktadır. Anayasadaki bu hükümler tarihsel ve kültürel olarak imparatorluk ve Sovyet mirasına yönelik güçlü referanslardır. Bu maddelerden devletin ideolojisi değişse de kurumsal hafızasının sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. İlk anayasasını 1993 yılında yapmış ve günümüzde çeşitli değişikliklere uğramış bir şekilde yürürlükteki anayasa olarak geçerliliğini korumaktadır.

Anayasa madde-3/1 hükmüne göre, “*Rusya Federasyonu'nda egemenliğin tek sahibi ve kaynağı onun çok uluslu halkıdır.*” ve madde-3/4 hükmüne göre “*Rusya Federasyonu'nda hiç kimse egemenliği ele geçiremez. Egemenliğin gasp edilmesi veya iktidar yetkisine el koyulması halinde federal yasalarca cezalandırılır.*” ibareleri yer almaktadır. Egemenlik ile ilgili bu maddelerde otoritenin gücüne yapılan bir vurgu söz konusudur. Toplum yapısının çok uluslu olduğu ve egemenliğin kaynağı ve tek sahibi olduğu söylemi, toplumdaki farklı kimliklere ve aidiyetlere yapılan bir atıftan çok, iktidarın gücüne işaret olarak değerlendirilmektedir. Zira egemen demokrasi kavramında tarihsel birikim, devlet merkezli sistem ve Batı karşısında var olma mücadelesi ile bir demokrasi tanımı getirilmeye çalışılmıştır. Bu sebeple egemenliğin hukuki ve siyasi statüsü, Rusya'daki demokrasiyi anlama noktasında da oldukça öneme sahip bir konudur.

Rusya'da güçlü başkanlı yarı başkanlık hükümet sistemi uygulanmaktadır. Yürütmenin başında devlet başkanı vardır. Siyasi kurumlar zayıf ve istikrarsız gözükmekte ve siyasi güç tamamen yürütmenin elinde toplanmaktadır. Yasama ve yargı gücü de doğrudan yürütmede bulunmaktadır

(<https://freedomhouse.org/country/russia/nations-transit/2022>). Madde-5/3 hükmüne göre, “*Rusya Federasyonu'nun federal yapısı; devletin ve egemenliğinin bütünlüğüne, devletin egemenlik unsurları ve organları arasındaki güç ve yetkilerin ayrılmasına, Rusya Federasyonu'ndaki halkların eşitliği ve kendi kaderini tayin hakkına dayanır.*” ibaresi yer almaktadır. Bu ifadelerde açık bir kuvvetler ayrılığı vurgusu söz konusu olsa bile devletin ve egemenliğin bütünlüğünün sağlanması için uygulamada güçlü bir lider ve güçlü bir siyasi iradeye ihtiyaç duyulmaktadır. Yürütme organı egemenliğin tesisi için

yasamadaki ağırlığının yanında yargıyı da etki altına alabilmekte ve hukuki olarak egemenliğin bölünme tehdidine karşılık iç politikada yargıyı da etkin kullanabilmektedir.

Rusya, federal ve yerel düzeyde eşit ve genel oy ilkesine göre seçimler düzenleyen ve demokratik olarak tasarlanmış bir seçim sistemine sahiptir. Madde-3/3 hükmüne göre, “*Halkın egemenliğinin doğrudan en yüksek ifadesi referandum ve serbest seçimlerdir.*” ibaresi yer almaktadır. Madde-13/1 hükmüne göre, “*Rusya Federasyonu’nda ideolojik çeşitlilik kabul edilmektedir.*” ve madde-13/2 hükmüne göre, “*Hiçbir ideoloji, devlet ideolojisi ya da zorunlu ideoloji olarak belirlenemez.*” ibareleri yer almaktadır. Ancak seçimlerin adil ve yarışmacı olduğunu söylemek zordur. Farklı ideolojilere yönelik baskı ve engelleme politikaları yaygındır. Demokrasinin ilk kuralı seçimlerdir. Eşit ve genel oy ilkesinin yanında, çoğunluğun yönetimi dışında azınlıkların ve muhalefet gruplarının kendilerini temsil edebileceği siyasi oluşumlar ve partiler yer almalı, adil bir şekilde yarışabilmelidir. Anayasa madde-13/3 hükmüne göre, “*Rusya Federasyonu’nda siyasi çeşitlilik ve çok partili sistem benimsenir.*” ibaresi yer almaktadır. Ancak çok partili sistem içerisinde birçok gölge muhalefet partileri de bulunmaktadır.

Ülkelerin demokrasi, insan hakları ve basın özgürlüklerine dair araştırmalar yapan Freedomhouse’un 2022 yılı raporuna göre, Rusya’nın, demokrasi puanı 7 üzerinden 1.32 ile konsolide otoriter rejim olarak sınıflandırılmaktadır. Demokrasi yüzdesi ise %5,36 olarak değerlendirilmiştir (<https://freedomhouse.org/country/russia/nations-transit/2022>).

Egemen demokrasi söylemi devletin denetimi ve kontrolünün zayıf olduğu ya da özgür bıraktığı alanlara karşı mesafelidir. Sivil toplum ve medya bu alanda asla serbest bırakılmaması gereken alanlardır. Çünkü dış müdahalelere açık olan bu sosyal oluşumlar Ukrayna ve Gürcistan’daki gibi halk hareketlerine yol açabilir ve yüzyıllardır süregelen güvenlik endişelerine bir yenisini ekleyebilir. Egemen demokrasi söylemi bu noktada devletin kontrolü ve güçlü egemenliğini tesis etme amacıyla ortaya çıkmıştır. Hükümet, finansal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunan uyguladığı dış finansman yasağı ile STK’lara yönelik kontrol ve baskı politikaları izlemektedir. Çeşitli hibeler dağıtarak STK’ları kontrol altına almaya çalışmaktadır. 2020 sonuna doğru yabancı ajanlara dair mevzuatta yapılan değişikliklerle, herkes ajan ilan edilebilir pozisyona gelmiştir. Adalet Bakanlığı, Rusya’daki STK’lar ve medyaya yönelik siyasi faaliyetlere yönelik kayıtlar tutmaya başlamıştır. 2021’de 97 STK yabancı ajan listesine eklenmiştir (<https://www.rferl.org/a/kremlin-foreign-media-crackdown/31438446.html>). Muhalefetin güçlü isimlerinden Aleksey Navalniy’in kurduğu Yolsuzlukla Mücadele Vakfı destekçilerinin protestolara katılması sonrasında, çalışanların kişisel verilerinin sızdırılması ve toplu işten çıkartmalarla karşı karşıya kalmıştır (<https://www.kommersant.ru/doc/4814830#id2043855>).

STK’larda olduğu gibi muhalif basın yayın organları ve gazeteciler için de yabancı ajan yasaları uygulanarak medyaya yönelik birtakım baskı ve kontrol müdahaleleri görülmektedir. Bağımsız araştırma kuruluşu Levada tarafından 2021 yılında yapılan ankete göre, Rusya’daki medyanın ana sorunu olarak %57 ile doğrudan sansür, %46 ile gazeteciler üzerindeki baskı ve %16 ile gazetecilere yönelik şiddet haberlerine sansür görülmektedir (<https://www.levada.ru/2021/07/01/presledovanie-zhurnalistov-v-rossii-vzglyad-soobshhestva-zhurnalistov-nezavisimyh-rossijskih-smi/>).

5. Sonuç

SSCB’nin dağılması sonrası hem sosyalizmin ekonomide bıraktığı hasarın onarılması hem de Yeltsin döneminde uygulanan ölçsüz liberal politikaların düzene sokulması amacıyla 2000’li yıllarda Putin iktidarında söylem ve eylem değişikliğine gidilmiştir. Putin göreve başlarken 1999 Aralık sonunda ulusa sesleniş konuşmasında demokratikleşme, hesap verebilirlik adımları konusunda da güçlü mesajlar vermiştir. Bu doğrultuda Sovyet mirasının reddedilmemesi ve birlik içindeki ülkelerle yakın ekonomik ve siyasi ilişkiler kurulması üzerine Avrasyacı yaklaşımın doktrinleri benimsenmiştir. Bir bakıma yakın çevre politikası olarak adlandırılan bu yönelişin mecburi yönleri de vardır. Çünkü Rusya kendine özgü tarihi ve coğrafyası ile diğer Batılı ve Doğulu devletlerden birçok bakımdan ayrılmaktadır. Rusya’yı ne bir Batı devleti ne de bir Doğu devleti olarak tanımlamak mümkündür. Batı’ya sırtını dönmüş olsa da kendine has dinamikleri ve tarihsel geçmişiyle birlikte Avrasya adı verilen bir coğrafya ile teması olan bir devlet olarak tanımlanmaktadır. Knezlik döneminden İmparatorluk dönemine, daha sonra Sovyetler Birliği ile hüküm sürülen bu topraklardan 2000’li yıllar geldiğinde kopmak mümkün olamamıştır. Çünkü Rusya’yı bu coğrafyaya bağlayan, etnik, dini, kültürel, siyasi ve tarihsel birikimler söz konusudur. Rusya bu birikimler sayesinde Rusya olabilmıştır. Devlet merkezli sistemin inşasında etkilenilen Türk-Moğol hakimiyeti dönemi, dini, kültürel ve etnik olarak etkilendiği Bizans mirası ve bu coğrafyanın hamiliğini üstlenme misyonu Rusya’yı kendine özgü bir forma dönüştürmüştür. Bu özgün devlet yapısını korumak için de Batı’ya karşı bir tereddüt ve güvenlik endişesi bulunmaktadır. Egemen demokrasi söylemi de Putin döneminde sürdürülen dış politika argümanlarının meşruiyet kaynağı olarak literatüre eklenmiştir.

Egemen demokrasi söylemi literatürdeki modern demokrasi teorilerinden herhangi birisi olmaktan ya da bir teoriyi açıklamaktan ziyade Rusya’nın tarihsel dinamikleri etrafında Batı’ya karşı var olan direncin ve iç politikada iktidarın meşru zemine oturtulması noktasında bir söylemden öteye gidememiştir. Bu söylem anayasal ve politik uygulamalarla desteklenmiş, egemenlik ve demokrasi kelimeleri ile zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Mutlak olan egemen devletin kendisidir ve halk bu egemenliğin pekiştirilmesi noktasında gerekirse temel hak ve özgürlüklerinden feragat edebilmelidir. Bu açıdan

bakıldığında bireyin devlet karşısında hiçbir hükmünün olmadığı rejimin demokratik bir rejim olarak adlandırılması söz konusu olamaz. Ancak tarihsel birikim bu argümanları hukuk ve siyaset vasıtasıyla meşru bir zemine indirgemeye çalışmıştır. Egemenlik söylemi ile hem dışarıdan gelebilecek Batı müdahalesinin önüne geçilmeye çalışıldığı hem de iç politikada devletle bütünleşen siyasi iktidarın mutlak gücünün pekiştirildiği görülmektedir. Egemenliğin demokrasi söylemiyle birlikte ise siyasal iktidarın hem dış politikada hem de iç politikada alacağı tedbirlerin antidemokratik sonuçlar doğurmadığı, aksine yeni bir demokratikleşme tarzı yaratıldığı izlenimi verilmektedir.

Kaynakça

- Aristoteles (1975). *Politika*. Mete Tunçay (Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aristoteles (2013). *Atinalıların Devleti*. Furkan Akderin (Çev.). İstanbul: Say Yayınları
- Ascher, A. (2020). *Kısa Rusya Tarihi*. Yavuz Alogan (Çev.). Ankara: Say Yayınları.
- Beriş, H. E. (2021). *Modern Demokrasi Teorisi*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Bodin, J. (1955). *Six Books of the Commonwealth*. M. J. Tooley (Çev.). Oxford: Blackwell Publishers.
- Bodin, J. (1992). *On Sovereignty*. Julian H. Franklin (Ed.). Great Britain: Cambridge University Press.
- Bozaslan, B. M. (2020). *Egemen Demokrasi ve Rus Kamu Yönetimi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Dağı, Z. (2002). *Rusya'nın Dönüşümü-Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Dugin, A. (2015). *Rus Jeopolitiği*. Vügar İmanov (Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.
- Freedom House (n.d). Retrieved from, <https://freedomhouse.org/country/russia/nations-transit/2022>
- Global affairs (n.d). Retrieved from, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/real-sovereignty-and-sovereign-democracy/>
- Heater, D. (2007). *Yurttaşlığın Kısa Tarihi*. Meral Delikara Üst (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kaya, S., & İşyar, Ö.G. (2009). Rus Yayıncılığı ve Slavofil Düşüncenin Tarihsel Gelişimi. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*, 4(8), 25-49.
- Kelsen, H. (2019). *Demokrasi: Doğası & Değeri*. Yasin Uysal (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Kohn, H. (1983). *Panslavizm ve Rus Milliyetçiliği*. Ağah Oktay Güner (Çev.). İstanbul: Kervan Yayınları.
- Kommersant (n.d). Retrieved from, <https://www.kommersant.ru/doc/686274>
- Kommersant (n.d). Retrieved from, <https://www.kommersant.ru/doc/4814830#id2043855>
- Kurat, A. N. (2010). *Rusya Tarihi/Başlangıçtan 1917'ye Kadar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Levada (n.d). Retrieved from, <https://www.levada.ru/2021/07/01/presledovanie-zhurnalistov-v-rossii-vzglyad-soobshhestva-zhurnalistov-nezavisimyh-rossijskih-smi/>
- Levitsky, S., & Lucan A. W. (2010). *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes After the Cold War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Linz, J. J. (1984). *Totaliter ve Otoriter Rejimler*. Ergun Özbudun (Çev.). Ankara: S Yayınları.
- Montesquieu. (2014). *Kanunların Ruhunu Üzerine*. Fehmi Baldaş (Çev.). İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Pilyavskiy, V. İ. (1960). *Ruskiye Triyumfalniye Pamyatniki*. Leningrad: Obşestvo po Rasprostraneniyu Politiçeskih i Nauçnih Znaniy RSFS-Leningradskoe Otdelenie.
- Prova (n.d). Retrieved from, <http://www.pravo.gov.ru>
- RFERL (n.d). Retrieved from, <https://www.rferl.org/a/kremlin-foreign-media-crackdown/31438446.html>
- Riasanovsky, N. V., & Steinberg, M. D. (2016). *Rusya Tarihi*. Figen Dereli (Çev.). İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Sartori, G. (2014). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. Tunçer Karamustafaoğlu (Çev.). İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Sonuçlar (2023). Bağımsız. (15.10.2022), Retrieved from, https://www.ng.ru/politics/1999-12-30/4_millennium.html
- Stremoukhoff, D. (1953). Moscow the Third Rome: Sources of the Doctrine, *Speculum, The University of Chicago Press*, 28(1), 84-101.
- The Russian Primary Chronicle-Laurentian Text (1953). *Samuel Hazzard Cross and Olgerd P. SherbowitzWetzor* (Çev. ve Ed.). Massachusetts: The Mediaeval Academy Of America, Cambridge.
- Topsakal, İ. (2009). *Rus Misyoner Kaynaklarına Göre Rus Çarlığı ve Türkler (1552-1917)*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Uygun, O. (2017). *Demokrasi- Tarihsel, Siyasal ve Felsefi Boyutlar*. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Yayla, A. (2015). *Siyaset Bilimi*. Ankara: Adres Yayınları.
- Zakaria, F. (1997). The rise of Illiberal Democracy. *Foreign Affairs*, 76(6), 22-43.

Extended Summary

Purpose

It is important to emphasize that the discourse of "sovereign democracy" is much more than the political discourse of a political power. It will be shown that the message of sovereign democracy in both domestic and foreign policy is a revision of the legacy of a rich historical and institutional tradition of statehood that stretches from the Kievan Knightship to Imperial Russia, from the Soviet Union to Federal Russia. In this study, the scope of the legal and political dimensions of the sovereign democracy discourse, which was made public by Vladislav Surkov in 2006, but which has its roots in historical references and can be expressed as the source of Russia's near-term strategies, will be expressed. The historical/institutional roots of the sovereign democracy discourse from the imperial legacy to the Soviet legacy of different ideological discourses revised with 21st century terminology will be revealed through a literature review, constitutional and political texts.

The sovereign democracy discourse refers to the legitimization of Russia's foreign policy stance against the West with the concept of democracy in domestic politics. In this direction, first of all, the question "Why does Russia take a stance against the West?" needs to be answered. The answers to this question will be categorized under the following sub-headings.

Geographical location

- (i). The influence of Orthodox faith
- (ii). Byzantine heritage
- (iii). Security concerns
- (iv). Transition from regional to global power

Then, an answer to the question "is sovereign democracy a type of democracy?" will be sought through the theories of democracy. Finally, the theoretical unity of the concepts of sovereignty and democracy with the 21st century Russian state strategy will be brought to the forefront by revealing the legal and political dimensions of the sovereign democracy discourse in order to place it on a legitimate ground.

Literature Review

During the literature review, primary sources on the concepts of sovereignty and democracy were utilized. Aristotle's works on ancient Greek democracy, Bodin's works on sovereignty, and the works of theorists such as Sartori on modern democracy were utilized. In the sections on sovereign democracy and Russia, Russian works and websites were used. In addition, the articles of the current Constitution of the Russian Federation relevant to the focus of the study were translated into Turkish and primary source citations were made.

Design/methodology/approach

In this study, the concepts of sovereignty and democracy have been theoretically analyzed and the historical background of the sovereign democracy discourse has been revealed. It is revealed that the sovereign democracy discourse is not a theory of democracy, but rather a means of legitimizing the foreign policy against the West in domestic politics. In order to reveal the legal and political dimensions of this situation, an analysis of the articles of the constitution was made and it was revealed that the sovereign democracy discourse has a meaning that is quite far from the root of democracy.

Findings

With its unique history and geography, Russia differs from other Western and Eastern states in many respects. Russia can be defined neither as a Western state nor as an Eastern state. Yes, Russia has turned its back on the West, but it is defined as a state with its own unique dynamics and historical past, in contact with a geography called Eurasia. It was not possible to break away from these lands, which were ruled from the Knezlik period to the Imperial period and then with the Soviet Union, when the 2000s came. This is because there are ethnic, religious, cultural, political and historical backgrounds that bind Russia to this geography. Rather than being one of the modern democracy theories in the literature or explaining a theory, the sovereign democracy discourse has not gone beyond a discourse to legitimize the resistance to the West around Russia's historical dynamics and the legitimization of power in domestic politics. This discourse has been supported by constitutional and political practices and enriched with the words sovereignty and democracy. The sovereign state is the absolute sovereign and the people should be able to sacrifice their fundamental rights and freedoms if necessary to consolidate this sovereignty. From this point of view, it is out of the question to call a regime in which the individual has no authority over the state a democratic regime. However, historical accumulation has tried to reduce these arguments to a legitimate ground through law and politics. The intervention of the political power against every possible external threat to sovereignty will be evaluated not as sovereign democracy but as the implementation of an authoritarian regime.